

## \* RECENZIE \*

## O metodu literárnej komparatistiky

*Magnuszewski, J.: Literatura polska w kregu literatur slowiańskich.* Wrocław - Warszawa - Kraków, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich 1993. 356 s.

Józef Magnuszewski (1924-1994) patril k nevyznamnejšim polským badatelům v oboru západoslovanských a jihoslovanských literatur; jeho smrt v prosinci minulého roku znamená citelnou ztrátu pro evropskou slavistiku a literární komparatistiku. Magnuszewski byl vědec odmítající představu literární historie uzavřené do národních hranic, specializované jen na určité období či žánr a ze srovnávacího pohledu přistupoval i k literatuře polské, kterou sledoval od počátků v kontextu evropském se zaměřením na slovesnost českou, slovenskou, lužickou, bulharskou, srbskou, chorvatskou a slovinskou, a to v širokém časovém rozmezí. Jak vyplývá z jeho literární bibliografie, trvalým zájmem jej poutala slovesnost česká a slovenská, jímž věnoval četné studie, překlady i monografie, z nichž připomeňme *Stosunki literackie polsko-czeskie w końcu XIX. i na początku XX. wieku* (1951), *Mickiewicz wśród Slowaków* (1956), *Czeska i słowacka pieśń ludowa. Wybór* (1960), *Historia literatury czeskiej* (1973), záslužné edice ze starší literatury (Frantova práva) i novější (J. Vrchlický) a v neposlední řadě i jeho účast na projektu nazvaném *Dzieje literatur europejskich*, pro který monograficky zpracoval západoslovanské literatury (s výjimkou polské). Jako syntéza celoži-

votního badatelského úsilí pak vyhlíží soubor studií nazvaný *Literatura polska w kregu literatur slowiańskich*, která vyšla loňského roku (s vřočením 1993).

Monografický sborník studií obsahuje 17 chronologicky uspořádaných statí opatřených zasvěcenou předmluvou, která sleduje soubor jevů, jímž odpovídá polský výraz "usytuowanie polskiej literatury w Europe". Polská literatura a kultura je viděna jako součást západoevropského kulturního okruhu a je zaznamenána její zprostředkující role vzhledem ke slovanskému Východu. Přestože v předmluvě (W kregu slowiańskim) připomíná i polsko-ukrajinské a polsko-ruské paralely, uvědomuje si, že "bardzo pożądana i interesująca byłaby tu polsko-rosyjska paralela" (s. 16, v zaměření na proud klasicismu a sentimentalismu), soustřeďuje se především na slovanský Západ a Jih.

Většina studií vychází z již publikovaných prací. Tak např. "Nad czeskim rozdziałem literackiej biografii Miriama" navazuje na Magnuszewského práce z let padesátých, na úvahu publikovanou ve sborníku *Literackie i folklorystyczne sondaże* (nazvanou *Między Parnasem francuskim, czeskim i polskim*) a dále je rozšiřuje především materiálově. Magnuszewski přitom své závěry zpřesňuje a poskytuje dějinám kon-

krétních národních literatur řadu poznatků a podnětů, které zde nebyly doceněny. Např. pro slovakistu je jistě významná stat' Perspektivy badań porównawczych nad literaturą słowackiego i polskiego baroku (s. 131-140), upozorňující na problémy studia rozdílné se vyvíjejících literatur a jejich vrstev, umělecké i lidové. Není přitom bez zajímavosti, že nejcitovanějším českým literárním vědcem je Milan Kopecký jako znalec humanismu a baroka.

Magnuszewski metodologicky vychází z díla krakovského literárního teoretika H. Markiewicze v pojetí literárního proudu, který vystupuje jako komplex "cech ideowych, cech świata przedstawionego oraz cech gatunkowo-kompozycyjnych i językowych" (Główne problemy wiedzy o literaturze, 1976, s. 196), a podobný komplex znaků "współistniejących i jakościowo podobnych utworów literackich oraz ich związków" se mu jeví jako reálný faktor dynamiky literárněhistorického procesu, "ułatwiający typologiczne traktowanie procesu literackiego" (s. 16). Magnuszewski se však nevyhýbá ani pojmu vliv nebo "kontaktologiccko-vlivologickým" paralelám; k čemuž jej vede důkladná a často detailní znalost historického materiálu.

lu. Badatelova metoda vychází z prameného studia, na první místo klade nezprostředkovanou znalost textu a archivního materiálu. Důsledně spojuje imanentní literární pohyb s historickým pohybem kultury a společnosti, čímž uniká nebezpečí bezduchého pozitivistického shromažďování faktů, ale i konstrukcí, jež mají omezenou interpretační hodnotu mimo prostor teorie literární komparistiky. Zcela zákonitě proto dospívá i k pozměněné interpretaci literárních dějin v "dvojvazebném" nebo "multivazebném" studiu, což se projevuje např. na materiálu literatury české, v reinterpetaci pojmu česká renesance, humanismus a reformace. Navrhuje přitom i vlastní periodizaci polsko-českých vztahů. Obraz takto rozvržený je možné dále doplňovat, rozšiřovat a prohlubovat, např. o již výše připomínané svazky polsko-ukrajinské a polsko-ruské, které zůstaly vcelku stranou materiálového zájmu badatele. Nabízí perspektivní metodologický rámec, který se vyvaroval módních politických i vědeckých vln a opatrná zobecnění stavěl vždy na zcela ověřených faktech. Lze proto jen litovat smrti badatele, za něhož v dnešní mladší polonistice a slavistice budeme jen obtížně hledat náhradu.

*Alexej Mikulášek*

**Svatoň, V.:** *Epické zdroje románu. Ústav pro českou a svět. lit., Praha 1993, 139 s.*

K badatelům, kteří se u nás věnují soustavně výzkumu žánru románu, patří i Vladimír Svatoň. Jeho monografie je koncipována v logickém sledu od problémů literárněteoretických k jejich praktické aplikaci na čelná díla ruské, české a německé literatury, která badatel zná dobře i z jejich sekundárních pramenů.

Autorova literárněvědná metodologie se utvářela v průsečísku rané esejistiky G. Lukáče, F. X. Šaldy, V. Jiráta a čelných představitelů ruské formální školy. Příznačně sepětí hluboce fundovaného filozofického aspektu se zájmem o formování uměleckého tvaru vytvářelo Svatoňův charakteristický hermeneutický ruko-